

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПАРЦЕЛЬОВАНИХ КОНСТРУКЦІЙ В ТЕКСТАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА ПУБЛІЦИСТИЧНОГО СТИЛІВ

У статті розглядаються особливості функціонування парцельованих конструкцій в текстах інформаційного та публіцистичного стилів. Визначення типології та частотності використання парцельованих конструкцій в аналізованих текстах підпорядковане з'ясуванню спільних і специфічних ознак інформаційного та публіцистичного стилів.

У мовознавстві посилюється увага до конструкцій експресивного синтаксису, комунікативним призначенням яких є максимально акцентувати інформацію, посилити її впливовість і дієвість. Експресія активізує майже всі синтаксичні засоби, роблячи їх приналежними до сфери експресивного синтаксису завдяки впливу різних чинників: виконання мовою емотивної, волюнтативної та естетичної функцій, які є основами мовної експресії; впливу різних суспільно-політичних чинників, науково-технічного прогресу, взаємодії української мови з мовами інших народів та взаємодії її літературної форми з територіальними діалектами; відхиленнями від мовної нормативності [3]. Одним із потужних засобів експресивного синтаксису є парцельована конструкція.

Лінгвісти найчастіше вивчають парцеляцію на матеріалі текстів художнього стилю (В.Чабаненко, О.Александрова, С.Марич, О.Пономарів та ін.). Аналізові парцельованих конструкцій у публіцистиці присвячені праці Г.Акімової, Т.Коновалова, В.Чабаненко. Л.Конюхова досліджує парцелят у мовленні засобів масової інформації.

У даній статті особливості функціонування парцельованих конструкцій розглядаються на матеріалі текстів інформаційного (ІС) та публіцистичного (ПС) стилів. Дослідження має на меті з'ясувати типологію та частотність використання парцелятів в аналізованих текстах.

Парцелювання може стосуватися як членів речення, так і предикативних частин складних речень. Наприклад, парцеляція предикативної частини складносурядного речення з єднальним сполучником є типовим явищем експресивного синтаксису для текстів як ІС (*Проте традиції не підвласні змінам у керівництві країни. І красу афганської жінки поки що може оцінити лише її чоловік* [ГУ.29.10.03]), так і ПС (*Тікаючи від свого брата, правителя фінікійського міста Тиру, Пігмаліона, Еліса кинула якір свого корабля біля узбережжя північного Тунісу. І відразу зрозуміла: або вона залишиться тут назавжди, або... вона - не Еліса* [ПП. 13-19.09.04]; „Раз добром зігріте серце вік не прохолоне” - принцип життя митників Придніпров \я. А ^{l~j} підтверджується він і словом, і справою [ВП.20.04.04]).

На рівні складнопідрядного речення частотним є використання в текстах

\ парцельованих умовних конструкцій: *Люди - не святі. Навіть якщо й іїліають прем'єрські посади* [УМ.01.08.03]; *Є в області й гострі питання, наприклад, розпаювання земель та збиткові підприємства. Але, як пообіцяв губернатор, проблеми ці обов'язково будуть вирішені. Навіть якщо рішення убуть болючими для деяких керівників* [ВП.08.04.04]. Додатковим засобом депресії у даних випадках слугує видільна частка.

Цікавим є приклад парцелювання складнопідрядного речення з хмідовною підрядністю, виявлений в інформаційному тексті: *Втім, у у. подарників є до нашого приїзду час, аби забезпечити нормальну роботу*
• *оповідної апаратури* ^{Підрядне мети}. *Щоб не довелось потім соромитися,*
- яснюючи з екрана телевізора та газетних сторінок ^{п,дрядне метМ}, *чому вони з +ужою неповагою ставляться до своїх співгромадян* ^{підрядне з ясувальне} ЧГ. 17.04.04].

Увиразнюють мовлення послідовні вживання приєднувального та арцельованого речень. Таке парцелювання посилює експресивність
* «ісловленого в публіцистичному {Багато залежить і від судді. Серед них є чесні, а є й не дуже. А також від адвоката [УС.25-31.12.03]} або

{формаційному тексті (*В очікуванні зростання заготівельних цін на сире волокно, що неминуче настане зі зменшенням пропозиції, переробники аздалегідь накачують свої фінансові м'язи. Природно, за рахунок споживача. Тобто нас з вами* [ГУ.28.10.03]).

Досить частотним є використання в текстах ПС парцельованих додатків, доголи виразність посилюється за допомогою видільної частки, наприклад: *Апелювати ж до когось - що проти вітру плювати. Навіть до самого Міністерства культури і мистецтв, яке своєю відповіддю дійсно руки вмило...* [УМ.01.08.03]. Однорідні парцельовані додатки виявляють меншу датність до відокремлення у фразі, функціонуючи при цьому в публіцистичних -екстах з високим рівнем експресивності: *Був людиною помітною. Широтою кругозору помітною. Вихованим на берегах Неві потягом до художніх цінностей. Любов'ю до книги. І, найголовніше, вимогливою любов'ю до людей* ЧГ.22.04.04]. Максимально акцентує інформацію препозиція парцельованого додатка [1:77]: *Про мільйони душ, які були марно загублені, стравлені, знищені тогочасним режимом? Невже повинні змовчати перед дітьми?!* [УС.25- 31.12.03].

Функціонують парцельовані додатки і в інформаційному мовленні: *Наша міліція нас вбереже. Навіть від „ідейно шкідливих" і „вкрай небезпечних" для народу впливів опозиції* [УМ. 10.09.03]. Значне підсилення експресивності у даному випадку досягається за рахунок видільної частки, іронічних означень. Неабияку роль для створення експресивності висловлювання відіграє афористичність його головної частини.

В аналізованих текстах різноманітно представлені парцельовані обставини, наприклад:

- обставини міри й ступеня, способу дії, місця в текстах ПС: *Хоча керівники областей уже давно передчували кризу, що насувається, і в більшості регіонів ціни потроху піднімали... Ненабагато - на три, на п'ять відсотків, місяць у*

місяць. Аіе регулярно [УМ.01.08.03]; *Писали їй та її дівчатам з усієї країни. І з-за кордону теж* [ЧГ.22.04.04];

- обставини причини в текстах ІС: *За сім днів ця цифра ще змінилася. За рахунок зростання цін на молоко і молочні продукти* [ГУ .28.10.03]; *У Васиті стає спекотно. Від боїв* [ЧГ. 15.04.04] і т.д. Обставини способу дії є найпоширенішою групою серед парцельованих обставин в досліджуваних текстах, зокрема, у публіцистичному: *Про нього ми розмовляємо з відомим краєзнавцем, членом президії міської ради ветеранів Олександром Прокопчуком. Причому так докладно й вірогідно, як не роблено було власне ще ніколи* [ЧГ.22.04.04].

Парцельовані означення виникають ніби під час висловлення думки, виступаючи атрибутивними доповненнями, уточненнями до сказаного в попередньому реченні. їх уживання є характерним як для інформаційного {*Моряки повертаються. Не всі* [ГУ.30.10.03]}, так і для публіцистичного мовлення {*Звичайно, ризик був. І величезний* [ЧГ.22.04.04]; *За цікаво зрежисованим сценарієм відбулася міні-вистава. Цікава, запальна й гумористична* [ВП.24.06.04] - тавтологія *цікавий сценарій, цікава міні- вистава* свідчить про інтенсивність атрибутивної ознаки).

Існує низка парцельованих конструкцій, виявлених лише в текстах одного з досліджуваних стилів. Так, прикладки, нехарактерні для ІС, часто функціонують у публіцистичному мовленні: *Зате сімейні радощі не обійшли цю жінку. Зараз, на жаль, уже вдову* [ЧГ.22.04.04]; *Але те, що Надія Єгоровна була справжньою легендою воєнного Кривбасу, інакше просто й не скажеш. Трудівниця з трудівниць, комсомолка з комсомолок. І скромниця* [ЧГ.22.04.04]. В останньому прикладі маємо низку однорідних прикладок, при цьому позитивні якості людини у першій парцельованій конструкції надзвичайно підкреслюються. Також експресивність може посилюватися додатковими синтаксичними засобами, наприклад, вставленим словосполученням: *Майстерно поєднував. Як справжній військовий і розумний (завжди насторожі) конспіратор* [ЧГ.22.04.04].

Парцеляція однорідних присудків у публіцистичному тексті сприяє більш логічному та інтенсивному викладу думки, посилює експресивно-емоційну напругу: *Бути європейською державою - це значить мати чесні вибори з однаковим доступом усіх кандидатів до засобів масової інформації, економічну систему, в якій успіх досягається не завдяки зв'язкам у коридорах влади, а завдяки підприємницькому таланту. Це значить мати систему незалежних судів* [КМ. 19.10.04].

Парцеляція присудків може ускладнюватися їх повтором, що є характерним явищем для публіцистичного мовлення. „Винесення повторюваної лексичної одиниці в парцелят підсилює його емоційну й логіко-емоційну наповненість, збільшуючи смислово виразність речення. Основними факторами, що визначають ступінь парцеляції повторів, є їх емоційна насиченість, смислова вагомість, а також відносна самостійність, з якою вони можуть вживатися в структурі речення” [2 : 121 122]. Поряд з експресивною та видільною функціями, парцельовані повторювані присудки виконують також 62

інтенсифікаційну: *Вони бояться. Бояться зміни влади, бояться, що доведеться відповідати за свої злочини* [МЧ.0810.04]. Отже, парцельовані повтори підвищують експресивну наголошеність кожного елемента висловлювання, підсилюють напруженість думки, підвищують інформативність вислову, дають читачеві можливість краще зрозуміти авторську оцінку висловлюваного [2:121-122]. *Працювала бригадиром мулярів на відродженні Кіровки, бригадиром комплексної видобувної бригади на першій відбудованій тут станції. Скреперувала. Бурила. Так працювала, що їм я її не сходило зі шпальт газет усіх рангів - від міської до союзних* [ЧГ.22.04.04] - експресія при дистантному розташуванні повторюваних парцельованих присудків не лише інтенсифікується, а й актуалізується. Повтори стають емоційно-експресивними центрами висловлення, як і парцельовані однорідні присудки.

Рідше зустрічаємо в текстах ПС парцелювання однорідних інфінітивних частин складеного дієслівного присудка. Завдяки цьому досягається фрагментарність висловлювання, підкреслюються різноматичні проблеми: *Тож залишається побажати* *Анатолію Присяжнюку витримки. І сподіватися, що бодай у столиці він таки вивчить українську мову й не тішитиме усіх нас своїм жахливим суржиком* [УМ. 10.09.03].

В текстах ПС було виявлено однорідні парцельовані підмети: *Тому, перш ніж ратифікувати договір, депутатам і профієнім парламентським комітетам не завадило б перевірити, наскільки був дотриманий закон про міжнародні договори України. І, зокрема, порядок укладання договору* [ДТ.27.12.03]. Причиною нечастого функціонування парцельованих підметів є те, що вони рідше за інші члени речення розташовуються в кінцевій позиції реми. А сучасній українській мові, зокрема її публіцистичному функціональному різновидові, не властива побудова висловлень з мовним розривом предикативних одиниць.

Парцельовані однорідні підмети при узагальнювальному слові трапляються в публіцистичних текстах з високим рівнем експресивності: *Для збереження влади все годиться. І методи сучасних спецслужбу і досвід отруйників середньовіччя* [Т.26.10.04].

Парцелювання складної синтаксичної конструкції спрощує структуру та сприяє чіткості інформативного виразу: *Розбіжностей на регіональному рівні немає, безполучникови звязок центристські партії підтримали пропозицію Президента України про єдиного кандидата від коаліції демократичних сил.*

І вважають, ^и що прем'єр-міністр - несуперечна кандидатура, здатна зробити нашу країну процвітаючою європейською державою [ВП.20.04.04].

Як бачимо, на противагу значній різноманітності парцелятивів у текстах ПС тексти ІС виявляють стриманість у використанні аналізованих конструкцій. Широко представлена у публіцистичних текстах парцеляція виконує кілька стилістичних функцій. Сенс парцелювання єдиної синтаксичної структури „полягає в тому, щоб надати мовленню динаміки, щоб спеціально порушити звичні синтагматичні моделі з метою емоційного підкреслення, емфатичного виділення тих чи інших слів і словосполучень” [3:174]. Зокрема, парцельовані

конструкції у публіцистичному мовленні використовують:

- в описах для зображення обставин дії, актуалізації окремих деталей, наприклад: *Тобто, навіть „зірки” найсоліднішого розміру колісь круто пікірують на бренту землю. Або, у даному випадку, на ринг* [ЧГ. 15.04.04];

- для конкретизації змісту базової частини вислову: *31 березня для жителів Широківщини - радісний і незабутній день. Особливо для трьох ветеранів-інвалідів, які стали в цей день власниками новеньких автомобілів „Таврія”* [ВП.08.04.04];

- для вираження ставлення автора до висловленої ним думки: *Але це, звісно, якщо американцям захочеться лізти в російсько-українські чвари стосовно Азовсько-Керченської акваторії. Що мало ймовірно* (парцеляція вставної конструкції, що виражає ступінь вірогідності повідомлюваного) [ДТ.27.12.03].

В інформаційних текстах парцеляція виконує, крім експресивної, видільної, функцію конкретизації змісту основної частини вислову: *Завзятість „апарату насильства” (здається, так це називається у правознавстві) нашої держави - від податкової мічці до Генпрокуратура - просто дивує. Щоправда, тільки в тих випадках, коли йдеться про розслідування справ „неугодних” політиків та бізнесменів* [УМ. 19.08.03]; *А чоловікові Тетяни Засухи, Анатолієві Андрійовичу, пощастило й того більше: „губернатор” Київщини може отримати „в подарунок цілу „ДУСю”! Себто посаду керівника Державного управління справами при Президенті України, яка звільнилася після смерті Юрія Дагасва* [УМ.23.08.03].

Висновки. ІС схильний до помірного виявлення експресивності, що підтверджують приклади із парцельованими конструкціями. Зрідка експресивність підтримується функціонуванням у реченні додаткових засобів вираження експресії, наприклад, видільної частки.

Однією зі стильових рис публіцистичного мовлення є його експресивність. Вона досягається, зокрема, частотним використанням парцельованих конструкцій; може посилюватися додатковими засобами вираження експресії, наприклад, препозицією парцелята.

Типологія парцельованих конструкцій в текстах ПС істотно відрізняється від типології в текстах ІС. Публіцистичне мовлення характеризується парцеляцією всіх головних і другорядних членів речення; серед останніх виявлені навіть означення-прикладки із високою частотністю використання. Значної експресивності публіцистичний текст набуває завдяки повтору парцельованих присудків і парцеляції однорідних членів речення - уточнювальних підметів при узагальнювальному слові, додатків, присудків, навіть інфінітивних частин складених дієслівних присудків. В інформаційних текстах на рівні членів речення парцелюються другорядні. Парцелювання складносурядного, складнопідрядного речень характеризує як ІС, так і ПС. Характерним для аналізованих текстів є послідовне вживання приєднувального та парцельованого речень.

Розрізнення стилів відбувається, крім усього іншого, завдяки неоднаковій частотності використання в їх текстах парцельованих конструкцій. Так, 64

парцельовані конструкції характеризуються високою або середньою частотністю використання в текстах ПС, низькою або середньою - в текстах ІС.

Отже, помірне використання парцельованих конструкцій характеризує тексти інформаційного стилю, однією із неповідних ознак якого є експресія. Тексти публіцистичного стилю позначені частотним вживанням різноманітних парцелятивів;

це підтверджує, що експресивність є однією з основних характеристик публіцистики.

Список використаної літератури

1. Марич С.М. Структурні і смислові особливості парцельованих речень // Українське мовознавство: Республіканський міжвідомчий збірник. - Випуск 15. - К., 1988. - С. 75-78.
2. Сухар Т.М. Лексичний повтор як експресивний прийом синтаксису // Актуальні проблеми філології і методики викладання мов: Збірник наукових праць - Кривий Ріг, 2003. - С. 119-123.
3. Чабаненко В.А. Стилїстика експресивних засобів української мови. - Запоріжжя, 2002. - 351 с.

Список використаних джерел

ВП- „ВІСТІ Придніпров'я”
ГІ- „Гірничий інженер”
ГУ- „Голос України”
ДТ- „Дзеркало тижня”
КМ- „Криворізький меридіан”
МЧ- „Молодий час”

ПП- „Персона плюс”
Т- „Так!”
УМ- „Україна молода”
УС- „Українське слово”
ЧГ- „Червоний гірник”

Summary

In the article there are viewed the peculiarities of functioning of parcelling constructions in informational and publicistic texts: typology and frequency of usage.

Г.М.Мельничук
канд. філолог, наук, доцент

ПРОДУКТИВНІ МОДЕЛІ ПРИКМЕТНИКОВИХ УТВОРЕНЬ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У статті йдеться про структурно-семантичні та функціональні особливості продуктивних моделей прикметникових утворень. Аналізуються аювотвірні засоби.

Дослідження нових лексичних одиниць вимагає уваги до аспекту їх утворення та особливостей функціонування. Сучасний підхід до процесу

65

навчання іноземної мови орієнтує здебільшого на продуктивне вивчення закономірностей словотворення, перш за все продуктивних моделей, тобто таких конструкцій, які з високим ступенем імовірності можуть бути використані для утворення нових лексичних одиниць.

Незважаючи на те, що потреби в номінації категорії „ознака / якість / властивість” [2; 6] у сучасній німецькій мові значно менші, ніж у називанні предметів, прикметникові словотвірні конструкції досить численні і відіграють важливу роль у розвитку лексичної системи мови.